

PILSONĪBAS LIKUMA GROZĪJUMU ĢENĒZE 21. GADSIMTĀ

Runa konferencē „Latvijas pilsonība 21. gadsimtā” 2012. gada 2. martā

Ingmārs Čaklais, Mg.iur.,

Saeimas Juridiskās komisijas Pilsonības likuma grozījumu apakškomisijas priekšsēdētājs

Latvij –obr d sp k ir Pilson bas likums, kuru Saeima pie ma 1994. gada 22. j lij . P d jie groz jumi izdar ti 1998. gada 22. j nij . T tad bija j p aiet tr spadsmi gadiem, lai Latvijas parlaments uzs ktu darbu pie Pilson bas likuma groz jumiem.

TM dien j run par vair k m liet m, kas liek groz t Pilson bas likumu un par pamatojumiem paredz tajai Pilson bas likuma reformai.

Visiem ir zin ms fakts, ka Latvijas Republikas nep rtraukt bas doktr na uzliek par pien kumu Latvijas valstij r p ties un nezaud t saikni ar tiem Latvijas pilso iem un vi u p cn c jiem, kuri laik no 1940. gada 17. j nija l dz 1990. gada 4. maijam, gl bdamies no PSRS un V cijas okup cijas refl mu terora, ir atst ju-i Latviju k b g i, tiku-i deport ti vai min to iemeslu d nav var ju-i atgriezties Latvij .

Krist ne Kr ma rakst šDubult pieeja dubultpilson baiö port l www.politika.lv (<http://ej.uz/dbyy>) nor da, ka Pilson bas likuma p rejas noteikumu 1. punkts nesp j nodro-in t efekt vu tiesisk s saiknes saglab –anu starp Latvijas valsti un –iem pilso iem un vi u p cn c jiem. Pilson bas likums balst s uz dubult s pilson bas aizlieguma principu, ta u m s dien s valstu praks domin pret jais princips, proti, persona var ieg t vai saglab t vair ku valstu pilson bas.

J em v r fakts, ka Satversmes tiesa pozit vi nov rt jusi dubultpilson bas pie aujam bu, ta u nor d jusi, ka šdubultpilson bas jaut jums pamat ir politisks, nevis t ds, kas b tu iz- irams, balstoties uz juridiskiem apsv rumiemö. TM iemesla d Satversmes tiesa atzinusi, ka špilson bas jaut jumu tiesisk regul juma pie em–anai piem t politiskais aspektsö, proti, tie-i šlikumdev js, iz- iroties par labu dubultpilson bas pie au–anai, nosaka ar to, kur m person m un k dos gad jumos dubultpilson ba ir pie aujama, emot v r valsts intereses, politisko situ ciju un pilson bas politikuö. (*Satversmes tiesas 2010. gada 13. maija sprieduma lietā Nr.2009-94-01 16. – 17. punkts*).

Lai nostiprin tu Latvijas pilso u kopumu un papla-in tu Latvijas valsts tiesisk s saiknes ar tai pieder gajiem pilso iem, j pie auj dubultpilson ba savas valsts pilso iem, lai Latvija nezaud tu savu pilso u kopumu un identit ti globaliz cijas, eiropesk s integr cijas un ekonomisk s migr cijas procesos.

Latvijas pilson bu j ieg st ar b rniem, kuriem viens vai abi vec ki ir Latvijas pilso i un kuri dzimu-i rpus Latvijas. T d veid Latvijas valsts uz emtos atbild bu un tiesisko aizsardz bu ar par tiem Latvijas pilso u b rniem, kas dzimst rvalst s.

Svarīgi būtu paredzēt tiesības reālistiski adoptēt šo likumu Latvijas pilsoņi, ja adopcijas brīdī viens vai abi adoptētji ir Latvijas pilsoņi.

Pilsonības likumā spēkā esošās pastāv nevajadzīgas vai neefektīvas likuma normas, tādēļ likums jāmaina ar tehniski un redakcionāli.

Visi minētie fakti un likuma nepilnības liekrkoties.

Ierosmīnī darbam 10. Saeimādeva vairākas frakcijas un deputāti. Rezultātā 2011. gadāizskatīšanai Saeimātika iesniegti divi likumprojekti, otrs no Politisko partiju apvienības "Vienotība" frakcijas, otrs no Politisko partiju apvienības "Visu Latvijai!ĒT" frakcijas. Saeimāsaņma ar toreizējāValsts prezidenta Valda Zatlera vadītārprieklikumiem grozījumiem Pilsonības likumā.

10. Saeimas Juridiskāatbildīgākomisija, izvērtējot iesniegtos dokumentus, lēmātālikumprojekta virzītāPolitisko partiju apvienības "Vienotība" frakcijas izstrādāto likumprojektu. Jāsaka, ka daudzas likumprojekta normas sakrīt ar otru ierosināto likumprojekta normām un Valsts prezidenta ierosinājumiem. Atīrīgās normas vienotīmies debatēt izvērtēt un nepieciešamāsgadījumālikumprojekta.

2011. gada 31. martā10. Saeimāapstiprināja likumprojekta grozījumus Pilsonības likumā1. lasījumā, nosakot garu prieklikumu iesniegšanas termiņu - 2011. gada 1. septembris. Pamatojumsīm termiņam ir viens otrs ir viens no Latvijas fundamentālajiem likumiem, kuram izmaiņš izdara lielāpjomā. Tas skars Latvijas valsts pamatelementu - pilsoņukopumu, par ko bieži un karsti diskutē, tādēļ likuma pieņemšanas gaitā nedrīkst sasteigt. Likuma izmaiņš publiski jāapspriež, par tām jādebatē un jāpanāk, lai rezultātābūtu Latvijas valsts un latviešu nacionālās intereses. Saeimas darbs būtu kvalitatīvs tad, ja Pilsonības likums netiktu vairs būtiski grozīts 21. gadsimtā.

Nopietnība un nozīmība 10. Saeimāpievēršām jautājumam pierādā fakts, ka atbildīgā Juridiskā komisija, uzskatot, ka šis likumprojekta grozījumi ir pamatnozīmīgi, izmantojot Saeimas Kārtības rullī 155. pantānoteiktās tiesības, veidot ne vairāk divas apakškomisijas, vienu no tām izveidoja tieši apakškomisiju darbam ar grozījumiem Pilsonības likumā. Man tāka uzticētais vadītājs komisijas kārtību darbu.

Apakškomisijas deputāti, jau pirms kum vienotīmies debatēt par grozījumu pamatām, tādā sarežģītātrās. Savāiekālietoānām šīs nosaucām: štrīmdinīeku pilsonība, tādēļ tie pilsoņi, vai viņu pācēji, kas Latviju pameta pāc 1940. gada un nosacīti, vai reāli naturalizēšāzemēs; šnepilsoņubūrnī, Pilsonības likumā 3. primāntā izpratnē, šjaunaizbraucēji un viņu pācēji, viņu problēmās un saiknēs ar Latviju saglabāšana, un, visbeidzot, ceturtdāa o tehniskie un redakcionālie labojumi.

Pilsonības likums savas izmaiņas pirmkārt un galvenokārt gaida viena iemesla dēļ – ir kardināli mainījusies situācija, kur uzturas un kur dzīvo mūsu valsts pilsoņi. Viena liela daļa izbrauc, bet demogrāfiskā situācija liecina, ka Latvijas pilsoņu skaits samazinās. Mums katrs latvietis, katrs pilsonis ir svarīgs, bet brīdī, kad mūsu cilvēks iegst citas valsts pilsonību, mūsu likums paredz viņa šatteikānos, vai pilsonību atēmt.

Saskaņā ar Pilsonības un Migrācijas lietu pārvaldes publiski sniegto informāciju – iemesla dēļ viņi gadiem tiek zaudēti 400 pilsoņi – 100 gadījumos pilsonība tiek atēmta, 300 pilsoņi atsakās paši. Pie kā tendence ir – iem skaitiem palielināties, tāpēc primārais – o grozījumu jautājums ir pilsoņu skaita saglabāšana un palielināšana, vispirms – dubūlpilsonība.

Obrīd spēkā esošais likums ir aizgājušais gadsimta likums. Sliktākā nozīmē. Likuma normas ir tūnovecājušas, ka kalpo studentiem par darba materiālu mācībās, kur treni savas prasmes kādu, neprecizitāti un pretrunāmeklān. Kad Saeimā sākām debatēt par likuma grozījumu normām, tika aicināti gan tiesību eksperti, gan deputāti, kas 90-ajos gados strādāja pie likuma pirmās reakcijas izstrādes, piemēšanas gaitas un būtības.

2011. gada pavasarī apakškomisijas darbu nācēšpārtraukt pēc Valsts prezidenta rīkojuma Nr. 2, kam sekoja 10. Saeimas atļāšana un 11. Saeimas rīkošanas vāļānas. Pirms vāļānām gan bija atsevišķi deputāti un frakciju politiski pādvījumi veikt likuma grozījumus atsevišķos jomās, tāu apakškomisijā atbildīgi lēmē nedalītos ierosinājumus un Pilsonības likuma visus grozījumus izdarīt tikai un vienīgi vienlaicīgi. Aicinājām visas frakcijas likumprojektu šneskaldtū, aut apakškomisijai aktīvu darbu pārtraukt un atsākt tikai 11. Saeimā.

11. Saeima sākot uz savu darbu 2011. gada oktobrī, uzreiz lēma turpināt darbu pie likumprojekta, pārēmot to no 10. Saeimas. No jauna tika izveidota apakškomisija, –oreiz to nosaucot par Juridiskās komisijas Pilsonības likuma grozījumu apakškomisiju. Katra frakcija var deleģēt darbam apakškomisijā ne vairākkādivus deputātus.

Uzsākot darbu mainīt sastāvu, jaunā apakškomisija pārēma jau 10. Saeimas iestrādes. Tika apkopoti visi 10. Saeimā izmantotie materiāli, jaūnpienācējus iesaistīja komisijas darbī, iepazīstīnot ar protokoliem, pātvījumiem un komisijas sēfū audio ierakstiem.

11. Saeima uz pirmo sēdīsanāca 2011. gada 17. oktobrī, bet jau 10. novembrī jaunā Saeima pieēma 1. lasījumu likumprojektu Grozījumi Pilsonības likumā, nosakot par priekšlikumu iesniegānas termiņu 2012. gada 1. janvārī.

Visu novembri un decembri apakškomisija turpināja debātes. 2012. gada 1. janvārī bija sāēmti 69 priekšlikumi. Dāffī no tiem otī konkrēti un attiecīgi noformēti, dāffī –

idejisk un ieteikumu lmen . Ar prieklikumu tabulu ikviens var iepazīties Saeimas mājas lapā (<http://ej.uz/6fr9>).

Janvārī atsākot debates, apakškomisijas deputāti nolma pārtraukt diskusijas par atsevišķām Pilsonības likuma tēmām, bet sīkt izskatīt visus prieklikumus, likuma pantu secībā.

Likumplānots veikta tehniskus un redakcionālus labojumus, piemēram, termins švalstnieks tiek aizstāts ar šcitas valsts pilsonis, tiek paredzēts izslēgt likuma terminu skaidrojums, jo tie skaidroti speciālajos likumos.

Viens no vislielākajiem apakškomisijas lēmumiem ir jau panākta vienošanās, tādēļ saucamaj, šnepilsoņu b rnu jautājums. Situācijā, kad gandrīz katrā 11. Saeimas frakcijā nāca ar savu kardināli pretju – jautājuma uzstādījumu vai formulējumu, saucot argumentus un debatējot, komisija nonāca pie vienota un visām frakcijām pieņemama kompromisa.

Ņemot vērā, ka esošā Pilsonības likuma 3. pirmā pantā un tā apakšpunktā izriet, ka bezvalstnieku vai nepilsoņu b rns, kur dzimis Latvijā pēc 1991. gada 21. augusta, ir atzīstams par Latvijas pilsoni, ja lēmums, kad viņš sasniedz 15 gadu vecumu, abi b rna vecāki ir iesnieguši iesniegumu par pilsonības iegāšanu.

Pēc Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP) datiem –obr d 13500 b rnu, kuriem pienāktos Latvijas pilsonības p c spēkā esošā likuma, nav reģistrēti kā Latvijas pilsoņi. Pēc PMLP r c b esošā aptaujas var spriest, ka par iemeslu ir procedūras sarežģītība, tajā skaitā, ka abi vecāki –o piekrišanu nevar vai negrib dot. Tas veido situāciju, kas ir nelabvēlīga b rnam, jo Latvijas valsts likum ir pieņēmusi b rnam tiesības b t Latvijas pilsonim, bet nosacīti štehnisku iemeslu d o –is b rns nevar realizēt savas tiesības. Tādēļ b rna tiesības iegūt Latvijas pilsonību ir nevajadzīgi apgrūtinātas un formalizētas.

Pieņemot, ka – norma jau ir spēkā, visu Saeimas frakciju p rst vji apakškomisijā piekrita labot situāciju, paredzot, ka bezvalstnieku vai nepilsoņu b rns, b r d, kad tiek reģistrēts viņa dzimšanas fakts, ir tiesīgs iegūt Latvijas pilsonību uz viena no vecākiem izteiktā svēlmes pamata.

Turklāt tiek vienkāršota arī procedūra. B r d, kad b rnu reģistrē, vien no ailēm mēte vai tēvs atzīmē vai vālas, lai b rns ir Latvijas pilsonis vai nepilsonis.

Lēmumā –o lēmumu apakškomisija ir pilnībā noraidījusi debates par kādu iespējamu šautomātisko pilsonību vai lēmumu formulējumu par dānos m su likumdošanu.

Un visbeidzot – par svarīgāko. Dubultpilsonība.

Ja paskatās uz visu dubultpilsonības institūciju kaitību, pirmkārt, runājam par vēsturisko netaisnību. Pilsonības likuma Pabeigšanas noteikumos noteikts, ka šLatvijas pilsoņi un viņu pēcnācēji, kuri laikā no 1940. gada 17. jūnija līdz 1990. gada 4. maijam, gēlbdamies no PSRS un Vācijas okupācijas režīma terora, ir atstājuši Latviju kā bēgļi, tikuši deportēti vai min to iemeslu dēļ nav varējuši atgriezties Latvijā un –aj laikā naturalizējušies valstīs, saglabāties pilsonības reģistrācijā Iedzīvotāju reģistrācijā Latvijas pilsoņi un pēcnācēji pilnībā bauda pilsoņa tiesības un pilda pilsoņa pienākumus, ja reģistrācija notiek līdz 1995. gada 1. jūlijam. Ja –s personas reģistrācijā pēc 1995. gada 1. jūlija, tām jāatsakās no citas valsts pilsonības (pavalstniecības).ö

Tādā veidā pastāv Latvijas pilsoņi, kuriem ir pieauta dubultpilsonība. Pēc PMLP ziņojuma uz 2010. gadu tādējādi bija aptuveni 20000 personas. Pēc mediju publiskotās informācijas, 2006. gadā ASV dzīvoja 60000 –70000 ASV pilsoņi, kas sevi uzskata par latviešiem vai līviem, vai viņu pēctekiem, bet tikai 15000 no tiem bija Latvijas un ASV dubultpilsonība.

Uzklausot visus faktus un viedokļus, apakškomisijā vienoties, ka Pilsonības likumā nav jā saglabā –is 1995. gada 1. jūlija datums un nav jā uzliek kāds jauns, tādējādi paredzot, ka jebkuram pilsonim vai tēpēcnācējam, kas atbilst minētās normas ierobežojumiem, ir tiesības atjaunot Latvijas pilsonību, nezaudējot savas mētnes zemes pilsonību.

Debates par dubultpilsonību, daļēdiem tās aspektiem un iespējamiem risinājumiem, kā arī ierobežojumiem ir ikdienas Pilsonības likuma apakškomisijas darbs. Vairāku jaunuzjumu diskusijas esam apzināti atstājuši atvērtas. Tai skaitā gaidot mēsu –sdienas konferenci šLatvijas pilsonība 21. gadsimtā ö.

Strādājot pie Pilsonības likuma grozījumiem komisija, vai es personāli esmu samājis vairākkāse-desmit vēstules, daudzus tēlru a zvanus, bijušās neskaitāmas tikānās ar cilvēkiem, kam –ie jāuzjumi aktuāli. Visa – komunikācija, galvenokārt, saistāta ar konkrētiem dzīves stadijām un cilvēku likteņiem. Škotārcilvēku, kas joprojām dzīvo Amerikas Savienotajās Valstīs ar viengo PSRS pasi kābat un ikdienas bailēm, turpinot ar cilvēkiem, kuriem savulaik Latvijas diplomāti kā dāni skaidrojuši situāciju, mudinot vēckus pieteikties, bet nepaskaidrojot, kā anketas jāizpilda ar parbēniem. Tpat latviešu meitene, kas ikdienas darba gaitās nevar pierunēt savu otru pusīpiereģistrēt savu bērnu par Latvijas pilsoni, jo šdarba laikā nav tam laikaö. Un, protams, mums vienlīdz svarīgi ir visu mēsu diasporās daļēdu organizāciju aicinājumi, gan no Latviešu apvienības Austrālijā un Jaunzēlandē, gan Maskavas Latviešu kultūras biedrības un Krievijas Latviešu kongresa, gan Pasaules Brīvo Latviešu apvienības un citiem.

Dubultpilsonībai ir daudz plusu un mēnsu, tai ir daudz – autu un tās nebēt nav neizvērtētas, ne izprastās. Ne tikai sabiedrībā kopumā, bet arī tiesību ekspertu un politiķu vidīs.

Tā piemēram, ņoti svarīgi ikreiz debatēt par dubultpilsonību izīirt divus jautājumus - vai persona bija Latvija pilsonis un tad iegūva citas valsts pilsonību, vai otrādi ņo persona ir citas valsts pilsonis un tad iegūvis Latvijas pilsonību. Un katrā no šīm situācijām veido citu tiesību normu piemērošanas kārtības iespēju. Lai gan ir lādzība, bet atīir bas pastāv gan tīri sadzīviski, gan pīc bītas.

Tajā pat laikā mums ir jārisināsrīrtīgi daudz jautājumiem, uz kuriem īlikuma ietvaros ir vajībīš jāatbild. Tā, piemēram:

Vai ikvienam bijuāajam Latvijas pilsonim vai viāāpīcījam ir tiesības uz Latvijas pilsonības iegīānu?

Vai pilsonības iegīānu var ietekmēt valsts valodas prasme, Latvijas vēstures zināšanas vai fakts, ka ar turpmāk nav paredzama viāātieāsaikne ar Latviju?

Vai dubultpilsonis, kas nedz vos Latvijā, baudīs visas Satversmē un Latvijas likumos noteiktās tiesības?

Vai dubultpilsoņi var spēlēt tiesīsaēimas vai pāvaldību vīlāānās, ja viņi nedz vo, neplānoz vot vai vispīr Latvijā nav bijuīi?

Vai dubultpilsoņiem paredz tīkdi atīirģi pienākumi attiecībā uz nodokļu maksājumiem, ēmot vīr pakalpojumu, ko valsts sniedz veselības aprīpes un citās jomās?

Vai dubultpilsonis var sāēmt sociālo nodroīinājumu un citu aizsardzību, ko Latvijas likumdoāāna paredz Latvijas pilsonim?

Ja ir izveidoģies pīrrīvums vairāks pāaudzīs, vai īs tiesības saglabājas? Ja jā, tad cik pāaudzīs saglabāģīs?

Vai dubultpilsonības iegīānai ir nozīme pretendenta apliecinājumam atģriezties Latvijā vai kādā citā saiknē ar valsti?

Noteikti jārunā par situāciju, ka āobrīd Latvijas pilsonis iegīst citas valsts pilsonību. Cik dubultpilsonības pieāujamas vienam Latvijas pilsonim?

Un daudzi citi nozīmģi jautājumi.

Protams, galvenais, kā pīcīrunāģim par dubultpilsonību ņo ikviens Latvijas pilsonis, viāāpīcīģis, kas ir loģlīsmīsu valstij un protams ikviens latvietis vai līvs jebkur pasaulīir Latvijas valstij ņoti nozīmģis un svarģis.

Mums ir svarģi ar vīsi tie Latvijas pilsoņi, kam tiesīsaēāatēmta pilsonība vai kas attiekuīies šlabprīģiģ. Pie ēmot likumprojektu, mums ne tikai jā dod iespēja viņiem atģtīt Latvijas pilsonību, paredzot tam pāū procedūru, bet ar valsts vīrdģj atvainojas par izdarīto pīrestību. Bez nosodģjuma, bet ar patiesu vīlmi atģtīšsavģjosģ!

Pilsonības likuma reforma patiesi ir ņoti āģjomģa. Tā pīcīpats svarģģkais debatēt ne tikai Saeimā, āpakģkomisijā vai partiju frakcijās, ne tikai ekspertiem, tiesģbu speciālistiem, bet svarģģģo sārunu pīrnest uz publisko telpu, ar āktualizītģo jautājumu katram sabiedrības loģeklim, lai to pīrģpīriestu intereūģkopīs, darba vīetīs vai īimenģ. Tad īis likums pīc bītas 21. gadsimtā vairs nebītu groģģms. Ar ādu attieksmīstrīd

gan frakcijas, gan apak-komisijas deputāti, gan ar konstitucionālo tiesību eksperti, kam lūgts palīdzēt likuma grozījumu izstrādes gaitā.

Valstij ir jāpieņem būtiskie grozījumi, bet tie nevar palikt tikai oficiālā laikraksta lappusēs. Valstij aktīvi jāskaidro šie grozījumi, jānodrošina informācijas pieejamību visām interesentu grupām visām pieejamajās valodās, jāizglotina valsts pārvalde, diplomātiskie pārstāvniecības un tiesas, lai nebūtu aplamību likuma pieņemšanā.

Valstij ir jāaicina zinātniekus veikt plašāku uzmanību pilsoniskajiem un dod savus skaidrojumus gan par likumu, gan tās pieņemšanu. Jo sevišķi nodrošinot, lai likuma pieņemšana atbilstu likumdevēja mērķiem un gribai.

Pats personīgi esmu ticis ar latviešu diasporas pasaulē pārstāvjus, uzrunājis sabiedrību ar mediju, preses un sociālo tīklu starpniecību, aicinot rakstīt vārdus ar ierosinājumiem, aprakstīt dzīvīstus. Tā rezultātā atsaukšanās daudzi, saņemts plašs atbalsts ieteikumu, pieņemšanai un skaidrojumam. It sevišķi gribu uzteikt Austrālijas tautiņus par nesavtīgā dalību ar idejām un ierosinājumiem.

Pilsoniskā likuma grozījumu normas nevar būt jātas jūtas, par ko notiek strīdi, tas var būt jātas jūtas, par kuru notiek tikai sarunas.

Ļoti daudz Eiropas savienības valstīs kļūst aktuālas debātes par katras valsts pilsoniskajiem likumiem, Latvija ar savu redzējumu var palīdzēt šai jautājumā un dalīties pieredzē.

Apak-komisija jau ir tikusi galā aptuveni ar pusi no iesniegtajiem priekšlikumiem un ir apņēmusi pilnā strādāt līdri. Ceru, ka ar visu mūsu kopīgajiem spēkiem, likums tiks pieņemts jau vasarā.

Vienlaicīgi paslavējot par racionālu darbu katru, kas strādā apak-komisijā, gribu pateikties gan valsts prezidentam Andrim Bērziņam par interesi pilsoniskajiem likumiem izmaiņu procesā, paldies arī Saeimas juridiskajam birojam un tā vadītājam Guntram Kusiņam par kungam, pieaicinātajiem ekspertiem, Saeimas darbiniekiem, kas palīdz mums sagatavoties ikdienas darbībai. Nevelti kļūst oti augstas raudzes tiesību eksperts – apak-komisijas darbu vārti jātas šīs ir pareizais ceļš – Latvijas Republikas Saeimā būt jātas pieņem ikviens nozīmīgs likums.

Uz to ar ticamies!